

П.Ф. КУЛИНИЧ

ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Кризовий стан сучасної екологічної обстановки, посилення процесів техногенної деградації ґрунтів та необхідність у виробництві безпечних для здоров'я людини продуктів харчування ставлять проблему екологізації і біологізації землеробства у ряд найактуальніших проблем в аграрному секторі України¹. І хоча повна біологізація землеробства на значних площах поки що є неможливою, оскільки це суперечить сутності агрофітоценозів, де постійно відчувається велика кількість біогенних елементів, що може бути поповнена тільки шляхом внесення мінеральних добрив², виробництво органічної та екологічно чистої продукції стає нині важливим сектором аграрної економіки.

Під органічним землеробством, або органічним сільським господарством розуміють агровиробничу практику, яка не використовує синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків тощо), здійснює мінімальну обробку ґрунту та не застосовує генетично модифікованих організмів (ГМО) й охоплює такі сфери, як рослинництво, овочівництво, садівництво, тваринництво тощо³. Органічне землеробство належить до альтернативних методів ведення сільського господарства, які ґрунтуються на глибокому розумінні процесів, що відбуваються у природі, спрямовані на поліпшення структури ґрунтів, відтворення їх природної родючості та сприяють утворенню екологічно стійких агро ландшафтів⁴.

Технології органічного виробництва швидко поширюються у всьому світі. Так, лише в країнах ЄС кількість «органічних господарств» за 15 років зростає понад 20 разів⁵. За прогнозами аналітиків, до 2010 р. в Європі близько 30% сільськогосподарських земель використовуватимуться для виробництва екологічно чистої продукції, включаючи й органічну⁶.

Початок ХХІ ст. для аграрної історії України позначився початком експорту сертифікованої органічної продукції⁷. Вона виробляється у понад 70 господарствах у різних регіонах України. Вирощуючи органічну продукцію всього на площі 239,5 тис. га сільськогосподарських угідь, Україна посідає 16-е місце у світі серед більш ніж 100 країн, обійшовши лідерів органічного руху – Угорщину, Данію, Швецію та Швейцарію. При цьому доля сертифікованих площ серед загальної площі сільськогосподарських угідь становить близько 0,6%, тоді як у сусідніх Чехії, Естонії та Угорщині – цей показник становить 5,05, 3,05, та 1,7% відповідно⁸. Експерти вважають, що і в Україні вже сформувався сегмент споживачів продовольства органічного землеробства (3–5%, насамперед у великих містах), які готові платити на 40–50% вищу ціну за такі товари⁹.

Вирощування органічної сільськогосподарської продукції повністю виключає застосування хімічних добрив, пестицидів та інших агрохімікатів. Проте експерти вказують на помилковість думки про особливу економічну вигідність органічного землеробства для тих, у кого немає коштів на хімічні добрива та засоби захисту рослин. Насправді, для ведення органічного господарства необхідні не

© КУЛИНИЧ Павло Федотович – кандидат юридичних наук, заступник завідувача відділу Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

менші, а можливо й більші капіталовкладення, ніж при звичайному землеробстві. Кошти потрібні насамперед на сертифікацію земель, яка здійснюється протягом 3-х років і коштує 3–4 тис. євро. У цей період, як і надалі, забороняється використання будь-яких хімічних та синтетичних препаратів, стимуляторів росту тощо. При цьому потрібно враховувати невідворотне зниження урожайності на землях органічних господарств у порівнянні з традиційними інтенсивними технологіями, чималі витрати на органічні добрива, екотехнології та більш високий ступінь використання ручної праці¹⁰.

При переході до органічних методів фермери на першому етапі втрачають частину урожаю та відповідно прибутку. Це період між відмовою від використання синтетичних матеріалів та відновленням достатньої біологічної активності біосистеми. На цьому етапі типовими проблемами фермерів є боротьба з шкідниками та вибір добрив. Якщо рівень родючості ґрунту низький і природні біологічні процеси порушені, можуть знадобитися роки для відновлення агроєкосистеми до рівня, коли органічне виробництво стане можливим¹¹.

Ряд характерних рис вирізняють органічне сільське господарство з інших систем землеробства, роблять його унікальним та зумовлюють необхідність його регулювання спеціальними правовими нормами та сертифікаційними програмами. Унікальність органічного землеробства пов'язують із заборогою на застосування синтетичних матеріалів та регламентацією використання «формуючих ґрунт» культур. Усі основні правила та норми, що регулюють органічне виробництво продовольства, базуються на цих двох вимогах¹². Відповідно правове регулювання відносин у сфері органічного землеробства має враховувати зазначені його технологічні особливості.

Отже, в органічному землеробстві якість сільськогосподарської продукції тісно пов'язана з якістю ґрунтів. Саме тому необхідність правового відмежування земель, на яких вирощується органічна й екологічно чиста продукція, та встановлення їх особливого правового режиму дістали певне відображення і в законодавстві України. Так, Законом України від 14 вересня 2006 р. «Про дитяче харчування»¹³ визначене поняття спеціальної сировинної зони як регіону або окремого господарства, що відповідає умовам виробництва продукції рослинництва і тваринництва, придатної для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування (ст. 1). Крім того, ст. 8 Закону встановлені ряд обмежень щодо використання земель у межах спеціальних сировинних зон. Зокрема, у спеціальній сировинній зоні забороняється будівництво промислових та інших хімічних об'єктів, що негативно впливають на агрокліматичне та екологічне становище, за винятком випадків, коли це є стратегічно необхідним. А застосування у спеціальній сировинній зоні пестицидів та агрохімікатів може провадитися лише за спеціальними технологіями, що забезпечують отримання продукції, яка відповідає санітарно-гігієнічним вимогам дитячого харчування. Нарешті, Закон поклав на Кабінет Міністрів України обов'язок встановити порядок надання статусу спеціальної сировинної зони та загальної вимоги до них.

На виконання вимог Закону України «Про дитяче харчування» Кабінет Міністрів України прийняв 3 жовтня 2007 р. постанову № 1195 «Про затвердження Порядку надання статусу спеціальної зони з виробництва сировини, що використовується для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування», якою більш чітко визначив правовий режим земель спеціальних сировинних зон¹⁴. Згідно з постановою, спеціальні сировинні зони повинні відповідати таким

загальним вимогам: 1) розташування на угіддях, які належать до земель сільськогосподарського призначення; 2) нормативно обґрунтована віддаленість від промислових підприємств та інших об'єктів, які можуть забруднювати навколишнє природне середовище; 3) високий рівень родючості ґрунтів; 4) застосування пестицидів та агрохімікатів тільки природного походження і за спеціальними технологіями, що забезпечують виробництво сировини, яка відповідає обов'язковим санітарно-гігієнічним вимогам до дитячого та дієтичного харчування. Нарешті, цією постановою Кабінету Міністрів України передбачена реєстрація виробника сировини для використання у виготовленні дитячого та дієтичного харчування у відповідному державному органі ветеринарної медицини.

Аналіз наведених правових норм, а також їх порівняння з правовим забезпеченням ведення органічного землеробства в країнах ЄС свідчить про те, що законодавство України щодо використання земель для вирощування органічної продукції перебуває у зародковому стані і не регулює всіх видів суспільних відносин, які виникають у процесі ведення органічного землеробства. Зокрема, у вітчизняному законодавстві відсутні норми, необхідні для врегулювання такого ключового для органічного землеробства виду суспільних відносин як сертифікація земель.

Основою органічного землеробства є сертифіковані сільськогосподарські землі. Сертифікація земель сільськогосподарського призначення являє собою визначення якісних характеристик ґрунтів на землях, які планується використовувати для вирощування органічної продукції, та встановлення їх відповідності до певних вимог. Сертифікація земель здійснюється з метою отримання незалежної від зацікавлених сторін (суб'єктів господарювання) об'єктивної інформації щодо якості земельних ділянок, сприяння їх ефективному використанню, збереженню родючості ґрунтів, встановленню їх придатності для виробництва органічної продукції та сировини.

Отже, сертифікованими для потреб органічного землеробства землями є сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких за своїми продуктивними та екологічними характеристиками відповідають визначеним законодавством критеріям (нормативам). Проте, об'єктом сертифікації виступають не просто ґрунти чи сільськогосподарські угіддя взагалі, а земельні ділянки сільськогосподарського призначення, які знаходяться у власності чи користуванні відповідних сільськогосподарських підприємств чи фермерських організацій. Останні несуть юридичну відповідальність за дотримання вимог щодо стану та використання сільськогосподарських угідь як у період їх сертифікації, так і після початку виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

В основу правового регулювання сертифікації органічної продукції у країнах з досить розвиненим органічним землеробством кладуться бізнесові стандарти та/або правові норми. Стандарти є добровільними угодами – результатом досягнення певного консенсусу споживачів та виробників товарів і послуг, тоді як правові норми встановлюють обов'язкові вимоги, які використовуються як засіб державного регулювання. На практиці застосовується і змішаний варіант правового регулювання сертифікації земель, за якого державне регулювання базується на бізнесових стандартах. На сьогодні переважає тенденція до заміни правових норм щодо виробництва органічної продукції стандартами, оскільки останні – простіші у застосуванні та легше піддаються міжнародній гармонізації, а також через політику дерегулювання, яка здійснюється у багатьох країнах¹⁵.

Отже, система інспекції органічної продукції в ЄС є змішаною – державно-приватною. Державні органи у країнах ЄС уповноважені здійснювати акредитацію приватних сертифікаційних установ та нагляд за їх діяльністю. У свою чергу, ці установи контролюють фермерські господарства, харчову промисловість й імпортерів з інших країн відповідно до тих чи інших бізнесових стандартів, які мають відповідати вимогам законодавства ЄС (фактично базовим стандартам ІФОАМ). Експорт органічної продукції до ЄС з інших країн передбачає обов'язкову наявність сертифікату, виданого сертифікаційною установою, акредитованою в ЄС¹⁶.

Вітчизняні вчені С.А. Балюк і В.П. Тетеря теж вважають за доцільне запровадити в Україні добровільну сертифікацію земель сільськогосподарського призначення, узгоджену з існуючою системою землекористування. Завданням сертифікації земель має бути визначення показників родючості та придатності ґрунтів для вирощування певних сільськогосподарських культур та досягнення установлених показників у кінцевій (органічній) продукції. Водночас, на думку цих авторів, очолити діяльність щодо сертифікації земель для потреб органічного землеробства має Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів із залученням відповідних випробувальних (дослідницьких) лабораторій. Вони також вважають, що розробку організаційно-методичних документів щодо добровільної сертифікації земель та прийняття відповідних стандартів і настанов має здійснювати Міністерство аграрної політики України¹⁷. Отже, по суті, С.А. Балюк і В.П. Тетеря відстоюють позицію про застосування в Україні не добровільної, а змішаної системи сертифікації земель для органічного землеробства.

На нашу думку, без активної ролі держави формування ефективної системи ведення органічного землеробства у нашій країні буде проблематичним. Вважаємо, що розробку організаційно-методичних документів щодо сертифікації земель, зокрема, прийняття стандартів і нормативів щодо якості ґрунтів, необхідної для вирощування органічної продукції, доцільно покласти на Державну службу охорони ґрунтів, створення якої в системі Міністерства аграрної політики України передбачено Законом України «Про державний контроль за використанням і охороною земель». Водночас, наділення цієї Служби повноваженнями щодо сертифікації сільськогосподарських угідь для потреб органічного землеробства не виключає участі у проведенні їх сертифікації і приватних спеціалізованих організацій. Адаже практика у цілому підтверджує ефективність діяльності зарубіжних фірм із сертифікації сільськогосподарських угідь вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, які експортують органічну продукцію за кордон. Безперечно, приватні організації можуть займатися сертифікацією сільськогосподарських угідь лише після сертифікації самих цих організацій Державною службою охорони ґрунтів.

Як свідчить вітчизняний досвід ведення органічного землеробства, його розвиток гальмується низкою факторів, серед яких можна вирізнити соціально-економічні, організаційні та правові. До соціально-економічних факторів належать невизначеність цінової політики щодо екологічно чистої продукції, недосконалість системи екологічного маркетингу, відсутність пільг для сільськогосподарських товаровиробників, які бажають вирощувати екологічно чисту продукцію. Невирішеність таких організаційних питань, як визначення органу влади, який би займався сертифікацією земель для потреб органічного землеробства, та створення мережі базових (еталонних) господарств для відпрацювання техно-

логії вирощування органічної продукції, також негативно впливають на розвиток виробництва органічної продукції в Україні. Нарешті, головною правовою перешкодою у перепрофільованні сільськогосподарських підприємств на вирощування органічної продукції є відсутність законодавчої бази для розвитку органічного землеробства.

Водночас, в юридичній літературі вносилися пропозиції щодо вирішення питань правового забезпечення ведення органічного землеробства. Так, А.М.Статівка вважає перспективним напрямом створення належної правової бази розвитку органічного господарства прийняття Кабінетом Міністрів України постанови «Про концепцію розвитку екологічного аграрного виробництва» або Верховною Радою України Закону України «Про екологічне сільське господарство в окремих регіонах (районах) України»¹⁸. 25 травня 2007 р. Верховна Рада України прийняла у першому читанні Закон України «Про органічне виробництво», спрямований на врегулювання основних питань, що виникають у процесі зайняття цим видом діяльності. Однак, остаточне прийняття цього Закону та введення його в дію весь час відкладається.

Невирішеність організаційних та правових питань зайняття виробництвом органічної продукції та її експортом в інші країни не тільки не сприяє розширенню органічного сектора в сільськогосподарському секторі економіки країни, а й негативно позначається на іміджі України як аграрної держави. Так, через відсутність належної інфраструктури сертифікації земель кілька проектів органічного землеробства в Україні завершилися скандалом, коли замість органічної продукції українські фірми спробували постачати зарубіжним партнерам звичайну¹⁹. Парадокс українського ринку органічної продукції полягає і в тому, що лише 5–10% усієї виробленої сертифікованими господарствами продукції йде на експорт у статусі «органічна продукція», решта – 90–95% продукції реалізується на внутрішньому ринку за цінами звичайної продукції²⁰. Це пояснюється тим, що в Україні досі не затверджений закон про органічне землеробство, не існує національного органу сертифікації, а чинне законодавство не містить поняття «органічна продукція» та не визначає порядку сертифікації сільськогосподарських угідь.

Водночас, український уряд покладає великі надії на розвиток органічного землеробства. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року»²¹ (п. 6) передбачено довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10%. Цією самою постановою (п.14) передбачено вжиття ряду заходів для формування агроекологічного іміджу України, тобто іміджу, за якого поняття про потенційно найродючіші у світі українські чорноземні ґрунти асоціювалося б найякіснішою сільськогосподарською продукцією, яка на них вирощується.

Зокрема, формування агроекологічного іміджу України включає: здійснення організаційно-правових та економічних заходів щодо впровадження ресурсоощадних, безпечних та екологічно чистих технологій виробництва сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки; впровадження механізмів стимулювання екологічного розвитку сільського господарства, створення умов для відновлення родючості ґрунтів, водних та інших природних ресурсів; сприяння ціноутворенню з урахуванням екологічності продукції; створення системи постійного аудиту дотримання технологічно-екологічних вимог і стандартів господарювання;

забезпечення ефективної передачі через систему аграрної спеціальної освіти, консультації сільськогосподарських товаровиробників та дорадчі служби інформації про методи і способи агроекологічної діяльності; розробка проекту Національного кодексу сталого агрогосподарювання, забезпечення впровадження базових агроекологічних вимог і стандартів та контролю за їх дотриманням як умови надання товаровиробникам бюджетної підтримки; унормування розвитку органічного землеробства, створення системи його сертифікації; формування інформаційного простору для постачання на зовнішній ринок екологічно чистої сільськогосподарської продукції.

На нашу думку, виконання наміченої Урядом України програми формування агроекологічного іміджу України потребує вжиття правових заходів щодо встановлення жорсткого контролю за якістю земельних угідь. Ці заходи включають не тільки прийняття Закону України «Про органічне виробництво», а й внесення істотних змін у земельне законодавство у частині уточнення правового режиму сільськогосподарських угідь, які використовуються для вирощування органічної продукції. Зокрема, є доцільним визнати землі, сертифіковані для органічного землеробства, об'єктом особливої правової охорони. Такі землі слід визнати особливо цінними та надати їм правового захисту відповідно до ст. 150 Земельного кодексу України. Вилучення сертифікованих сільськогосподарських угідь для будь-яких потреб має бути заборонене законом або ж здійснюватися за спеціальною жорсткою процедурою, яка передбачає захист прав власників сертифікованих сільськогосподарських угідь, зокрема й право на справедливую компенсацію. Адже перехід від звичайних (інтенсивних) технологій аграрного виробництва до органічного землеробства є досить тривалим у часі та затратним процесом, до того ж пов'язаним з певними ризиками для сільськогосподарських товаровиробників-власників та орендарів землі.

Крім того, є доцільним законодавчо «забронювати» потенційно придатні для органічного землеробства сільськогосподарські землі для потреб вирощування органічної продукції в майбутньому. За даними М.І.Майстренка і М.К.Шукули, в Україні залишилися чотири регіони, де ґрунти ще не забруднені до небезпечних меж, що дозволяє вирощувати екологічно чисту продукцію на рівні найжорсткіших світових стандартів. До цих регіонів належать: 1) Північно-Полтавський, який охоплює більшу частину Полтавської області (за винятком регіонів, що прилягають до міст Кременчука та Комсомольська), північно-західні райони Харківської області, південно-західні райони Сумської області, південно-східні райони Чернігівської області і східні райони Київської та Черкаської областей (лівобережна частина); 2) Вінницько-Прикарпатський, що тягнеться смугою близько 100 км шириною, починаючи від м. Попільні Житомирської області і сягає півночі Вінницької, Хмельницької та Тернопільської областей у напрямі до м. Львова; 3) Південно-Подільський, який включає невелику південно-східну частину Вінницької області, південно-західну частину Кіровоградської області, північ Миколаївщини та Одещини; 4) Північно-східно-Луганський, що включає Міловський і Новопсковський райони Луганської області. У цих регіонах є близько 7–8 млн. га ріллі, яка може бути використана в органічному землеробстві²².

На нашу думку, з метою забезпечення збереження придатності екологічно чистих територій для використання в майбутньому для вирощування органічної продукції доцільно надати землям цих територій статусу земель, потенційно придатних для вирощування органічної продукції, встановити особливий порядок не

тільки для їх вилучення для несільськогосподарських потреб, а також підвищити правові вимоги щодо будівництва на несільськогосподарських землях цих територій промислових та інших об'єктів, які забруднюють ґрунти та інші елементи довкілля. З цією метою є доцільним внесення відповідних змін у Генеральну схему планування території України, яка затверджена Верховною Радою України 7 лютого 2002 р.²³ і розрахована на період до 2020 р. Такий захід не тільки сприятиме свого роду резервуванню зазначених вище земель для цілей органічного землеробства, а й захищатиме їх від надмірного антропогенного навантаження, несумісного з агроекологічним іміджем України як держави з особливо цінними сільськогосподарськими землями.

1. Кисіль В.І. Агрохімічні аспекти екологізації землеробства. – Харків, 2005. – С. 30.
2. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформації / Під заг. ред. чл.-кор. НАН України Б.М.Данилишина. – К., 2006. – С. 196.
3. Ярмілка В. ЕМ-технологія – основа органічного землеробства // Агроогляд. – 2005. – № 1. – Січень. – С. 42.
4. Соловій І.П., Іванишин О.Т., Лавний В.В., Турчин Ю.І., Часковський О.Г. Землекористування: еколого-економічні засади, конфлікти, планування: Навч. посіб. – Львів, 2005. – С. 38.
5. Кобець М.І. Органічне землеробство в Україні: початковий досвід та перспективи розвитку // Бюлетень проекту ПРООН «Аграрна політика для людського розвитку». – 2003. – 14-15-й випуски. – 1 липня – 31 серпня. – С. 11.
6. Швагуляк-Шостак О. Зелений бізнес // Контракти. – 2004. – № 27. – 5 липня.
7. Милованов Є. Тенденції розвитку ринку української органічної продукції // Агроогляд. – 2004. – № 4 (31). – Квітень. – С. 71.
8. Милованов Є. Цит. праця. – С. 69.
9. Потабенко М.В., Корніцька О.І. Особливості та передумови розвитку органічного землеробства // Агроекологічний журнал. – 2007. – № 2. – С. 37.
10. Музыченко О. МинАПК потянуло на органіку // Коментарии. – 2007. – № 2 (19). – 19 січня.
11. Ревенко Л.С. Мировой рынок продовольствия в эпоху «генной» революции. – М., 2002. – С. 96.
12. Ревенко Л.С. Цит. праця. – С. 95.
13. Офіційний вісник України. – 2006. – № 40. – Ст. 2663.
14. Офіційний вісник України. – 2007. – № 76. – Ст. 2819.
15. Вовк В. Сертифікація органічного сільськогосподарства в Україні: сучасний стан, стратегія на майбутнє // Агро огляд. – 2004. – № 4 (31). – Квітень. – С. 73.
16. Осиченко П. Сертифікація органічної продукції за міжнародними та європейськими стандартами // Фермер України. – 2005. – № 4. – Лютий.
17. Балюк С.А., Тетеря В.П. Сертифікація земель (ґрунтів) сільськогосподарського призначення у системі землекористування України // Вісник аграрної науки. – 2005. – № 3. – С. 8.
18. Статітка А. Сільське господарство України та його інтеграція в міжнародні сільськогосподарські й торговельні організації: проблемні питання // Право України. – 2003. – № 4. – С. 44.
19. Швагуляк-Шостак О. Цит. праця.
20. Рудницька О.В. Ринок продукції органічного землеробства в Україні // Агроінком. – 2006. – № 1. – С. 33.
21. Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – Ст. 2715.
22. Рудницька О.В. Цит. праця. – С. 32.
23. Офіційний вісник України. – 2002. – № 10. – Ст. 466.

В. О. ДЖУГАН

ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ВОД В УКРАЇНІ

Сучасний стан розвитку еколого-управлінських відносин в Україні свідчить про необхідність максимального забезпечення екологічної функції держави, яка

© ДЖУГАН Вікторія Олегівна – старший викладач НКЦ Одеської національної юридичної академії в м. Івано-Франківську

здійснюється шляхом управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища. Управління у галузі охорони довкілля є складовою частиною соціального управління, насамперед, державного управління.

На думку правників-екологів (С.В. Елькін¹, І.І. Каракаш², В. М. Комарницький, В. І. Шевченко), управління у галузі охорони довкілля – це підзаконна виконавчо-розпорядча діяльність уповноважених державних органів і органів місцевого самоврядування, спрямована на забезпечення раціонального використання природних ресурсів, збереження та відновлення довкілля, забезпечення екологічної безпеки. Зміст та практичне значення цього управління розкривається через функції – особливі види діяльності суб'єктів управління щодо організації охорони довкілля. Кожна функція становить самостійний вид діяльності, що має своє завдання, порядок здійснення, певне коло суб'єктів та об'єктів. Функції поділяються на три групи (організаційні, попереджувально-охоронні та ін.)³ Функція екологічного контролю належить до групи попереджувально-охоронних функцій.

З аналізу ст. 16 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» слідує, що функція екологічного контролю належить до однієї з основних попереджувально-охоронних функцій⁴. Відповідно до Великого юридичного енциклопедичного словника, контроль є складовою частиною управління об'єктами і процесами з метою перевірки відповідності спостереженого стану об'єкта бажаному і необхідному стану, передбаченому законодавством, а також програмами, планами, договорами, проектами та угодами⁵.

М.М. Брінчук⁶, Н.Д. Красіліч⁷, О. О. Погрібний⁸, В. К. Попов⁹, С. В. Разметаєв та М. В. Шульга вважають, що екологічний контроль являє собою діяльність відповідних суб'єктів, спрямовану на забезпечення додержання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища всіма державними органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

Одним із видів екологічного контролю, який вирізняється за ознакою ресурсної спрямованості, є контроль за використанням і охороною вод. Відповідно до ст. 18 Водного кодексу України, його завдання полягає у забезпеченні додержання вимог водного законодавства усіма юридичними та фізичними особами¹⁰. У межах функції екологічного контролю вирізняють такі внутрішні функції: попереджувальну, інформаційну та каральну¹¹.

Основою законодавчої бази для здійснення цього виду контролю є Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Водний кодекс України.

Контроль за використанням та охороною вод поділяється на види за різними ознаками, зокрема:

- 1) за чинним екологічним законодавством (державний та громадський);
- 2) за характером діяльності органів державного управління (загальний та спеціальний);
- 3) за підпорядкованістю органів державного управління (внутрішній та надвідомчий);
- 4) залежно від суб'єктів його здійснення (державний, відомчий, виробничий та громадський контроль);
- 5) за об'єктивним складом (природоохоронний і антропоохоронний).

Чинним водним законодавством України, зокрема Водним кодексом України, закріплено можливість здійснення державного і громадського контролю за вико-